

2013

Det kreative skub – til dannelse og innovation *Samarbejde mellem skoler og museer*

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Professionsbachelorprojekt.

Læreruddannelsen på Fyn

University College Lillebælt

02-04-2013

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Indholdsfortegnelse

Indledning.....	3
Problemformulering.....	4
Metode, teori og empiribeskrivelse	5
Dataindsamling.....	7
Fyns Kunstmuseum	7
Billedkunstlærernes holdninger og forventninger til et museumssamarbejde	9
Billedkunstoffaget anno 2013	12
Beskrivelse af eget fagsyn	18
Museumsdidaktik	20
Undervisningsmateriale til Fyns Kunstmuseum.....	22
Analyse af undervisningsmateriale	23
Didaktisk læremiddelanalyse	24
Læremiddelkarakteristik	24
Designanalyse.....	25
Museet som læringsrum – opsamling af analyse.....	33
Kritik og konstruktive løsningsforslag	36
Konklusion	38
Perspektivering.....	39
Litteraturliste.....	42
Bilag 1 – Spørgsmål til billedkunstlærere.....	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
Bilag 2 – Survey til billedkunstlærere.....	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
Bilag 3 – Undervisningsmateriale.....	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.
Bilag 4 – Redidaktiseret undervisningsmateriale.....	Fejl! Bogmærke er ikke defineret.

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Lærerruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Indledning

Som kommende folkeskolelærer træder jeg ind i en skoleverden, hvor jeg har til opgave at støtte eleverne i deres dannelsesproces, således at de som selvstændige individer kan begå sig i de forskellige fællesskaber, som vi har i den moderniserede verden. Eleverne skal kunne deltage i samfundets fællesskaber med både medansvar, rettigheder og pligter og de skal så at sige støttes til at blive den bedste udgave af sig selv. (Undervisningsministeriet: *Fælles Mål* 2009)

Vi er i Danmark, inden for det seneste år blevet præsenteret for de endelige mål for Ny Nordisk Skole¹ (NNS), samt regeringens udspil til en ny folkeskolereform. Både NNS og den nye folkeskolereform sætter fokus på øget faglighed, samt elevernes almene dannelse og forberedelse til at kunne være *parate til morgendagens samfund*. (Undervisningsministeriet: *Gør en god skole bedre* 2012, s. 11)

Regeringen har med deres nye udspil til skolereformen, sat et mål om at løfte folkeskolen ved at skabe mere og bedre undervisning. Dette ses bl.a. i forslaget om forlængelse af skoledagen gennem nye aktivitetstimer, hvor undervisningen støttes og suppleres og dagen gøres mere spændende og afvekslende. Innovation, kreativitet og entreprenørskab er tre af de nøgleord der er kommet på den politiske og pædagogiske dagsorden². Verden har ændret sig og behovet for industrisamfundets skole er dalende til fordel for behovet for det fleksible videnssamfund. *"Interessen for innovation hænger sammen med flere forhold: et generelt ønske om at fremme problemorienteret, kritisk nytænkning i et alment dannende perspektiv, samt en søgen efter mulige svar på, hvad vi i det danske samfund skal leve af i fremtiden"* (KvaN 92 2012, s. 5).

Iflg. Lars B. Goldschmidt, direktør i dansk industri og medlem af formandskabet for NNS, er billedkunstfaget et godt udgangspunkt for de unge til, at kunne lære at skabe noget der skal fungere i en social kontekst, hvor det er af relevans for andre³. Vi bør dog tage højde for at *"børn, der ikke får ordentlig billedundervisning, bliver billedblinde, ofre for manipulation og risikerer at ende på et B-hold"*. (Carboni 2010, s.1) Således sagde Alice Carlslund, fmd. for Danmarks Billedkunstlærere ved en konference omkring billedkunst på Christiansborg d. 21.

¹ <http://nynordiskskole.dk/Om-Ny-Nordisk-Skole/Hvad-er-Ny-Nordisk-Skole>

² KvaN 92: Innovation i skolen 2012

³ Carboni, Maj: Billedkunst som uddannelses- og dannelsesfag. Resumé af konference 21. april 2010. S. 3

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Lærerruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

april 2010⁴. Alice Carlslunds udsagn blev støttet op af både Lars Goldschmidt og den australske professor Anne Bamford, én af de største forskere i de kunstneriske fag på internationalt plan. Professor Anne Bamford fortalte ved samme konference⁵, at en undersøgelse fra *The European Internet Foundation* peger på at de tre vigtigste kompetencer på fremtidens arbejdsmarked er kommunikation, samarbejde og selvtillid. Undersøgelsen viser samtidig at kunstundervisning i skolen giver eleverne hele to ud af de tre vigtigste kompetencer - dette værende kommunikation og samarbejde.

Jeg finder det interessant at tage afsæt i billedkunstoffaget i mit bachelorprojekt fordi jeg gennem forskningsresultater som ovenstående, finder evidens for at faget har stort potentiale for at støtte op om de tiltag, som vi i fremtiden skal forholde os til både gennem regeringens udspil til den nye folkeskolereform, samt visionen for NSS.

Set i forhold til målet om at støtte eleverne til at blive selvstændige og innovative medborgere i samfundet, samt målet om at skabe en bedre undervisning med fokus på inddragelse af- og perspektiv til virkeligheden⁶, finder jeg det interessant at udforske mulighederne for anvendelse af eksterne læringsrum.

Fyns Kunstmuseum i Odense har i mange år modtaget forskellige skoleklasser som har benyttet sig af museets omvisningstilbud i forbindelse med billedkunstundervisningen. De seneste år har skolerne dog været svære at spotte i museets store lokaler. Jeg ønsker derfor i dette professionsbachelorprojekt at se på, hvilke udfordringer og muligheder der ligger i at anvende et museum som læringsrum i billedkunstundervisningen.

Problemformulering

På baggrund af de indledende tanker, observationer, samt interessen for regeringens fokus på en virkelighedsnær undervisning, ønsker jeg i mit professionsbachelorprojekt at arbejde ud fra følgende problemformulering:

Hvordan kan Fyns Kunstmuseum som læringsrum styrke elevernes læring i billedkunstoffaget – og hvordan kan elevernes udbytte af et museumsforløb kvalitetssikres således at det står mål med mit fagsyn og dannelsesidealet for den danske folkeskole?

⁴ http://www.billedkultur.dk/2010_konference/presse/pdf/Christiansborgkonf-resume.pdf

⁵ Carboni, Maj: Billedkunst som uddannelses- og dannelsesfag. Resumé af konference 21. april 2010. S. 6.

⁶ <http://nynordiskskole.dk/Om-Ny-Nordisk-Skole/Hvad-er-Ny-Nordisk-Skole>

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Metode, teori og empiribeskrivelse

Jeg vil i dette professionsbachelorprojekt udarbejde et undervisningsmateriale til skolefaget billedkunst, som et led i min undersøgelse omkring, hvad der kan styrke Fyns Kunstmuseum som læringsrum.

For at kunne besvare problemformuleringen vil jeg indledningsvis i opgaven, beskrive min **dataindsamling** blandt billedkunstlærere og Fyns Kunstmuseum, for at tydeliggøre hvilken problemstilling jeg står over for.

Dernæst vil jeg i afsnittet **Billedkunstoffaget anno 2013** beskrive mit eget fagsyn, for at skabe en forståelse for valg af indhold i mit udarbejdede undervisningsmateriale.

I bogen *Lærereens grundbog til indskolingen*⁷ har de to billedkunstundervisere på Læreruddannelsen på Fyn, Knud Erik Christensen og Henrik Marxen (Christensen og Marxen), beskrevet fire forskellige veje til refleksion og afklaring af eget fagsyn. De fire veje, som de i bogen peger på, er: *De filosofiske grundspørgsmål, forskellige fagforståelser, tre forskellige billedfag og formålsformuleringer*⁸. (Christensen & Marxen 2012, s. 74-79).

At tilrettelægge en given undervisning, kan efter min mening ikke ske hensigtsmæssigt, hvis man ikke er bevidst om ens eget fagsyn. Eftersom regeringen kun opstiller vejledninger til undervisningen, og at alle børn jo er forskellige, er det vigtigt at man tager stilling til "*hvordan jeg som lærer kan tilrettelægge min undervisning, så den fremmer netop det, jeg synes er det vigtigste for eleven i billedkunstundervisningen*"⁹, som Christensen og Marxen også påpeger i deres kapitel omkring fagsyn.

Jeg finder flere aspekter i de fire forskellige veje til et fagsyn interessante, men vælger at tage udgangspunkt i deres model for refleksion af fagsyn.

⁷ Christensen, & Marxen, Meloni 2012

⁸ Ibid, s. 74-79

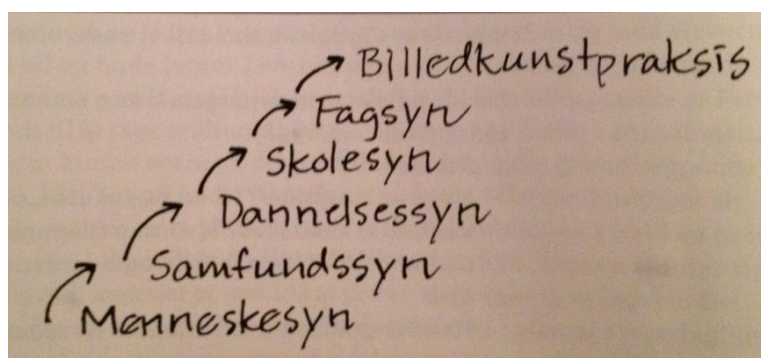
⁹ Ibid, s. 75

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Figur 1: Model til refleksion af fagsyn (Christensen & Marxen 2012, s.76)

Modellen giver mulighed for at kunne sammenkoble de forskellige syn på kryds og tværs. Netop denne mulighed finder jeg værdifuld i forhold til at kunne beskrive mit eget fagsyn, da jeg mener at der er flere sammensatte områder, som man bør forholde sig til. Bl.a. skolen og samfundet, barnet og faget, dannelse og faget.

Af teoretisk viden til støtte af eget fagsyn, har jeg valgt at tage afsæt i professor i didaktik ved DPU Karsten Schnacks (Schnack) definitioner af dannelsesbegrebet i skolen. Derudover vil jeg med støtte fra den tyske pædagog og didaktiker Wolfgang Klafki (Klafki) samt pædagog og ungdomsforsker Thomas Ziehe (Ziehe), beskrive min forståelse af ungdomskulturen og hvordan læreren bør forholde sig til undervisningen i faget billedkunst. Afsnittet rundes af med min vurdering af billedkunsthøjens muligheder i forhold til både skolen og barnet med afsæt i billedpædagogisk forsker Kristian Pedersens (Pedersen) kritisk-æstetisk erfaringspædagogik.

For at kunne vurdere og forholde mig til museernes muligheder som læringsrum, vil jeg i afsnittet **Museumsdidaktik** beskrive nogle af de tiltag der i de seneste år, er gjort i forhold til at anvende museer i skolens undervisning. Jeg vil i afsnittet belyse, hvad nogle af de store forsknings- og udviklingsprojekter inden for området, henviser til at der må lægges vægt på når museet anvendes som læringsrum.

I det efterfølgende afsnit, **Undervisningsmateriale til Fyns Kunstmuseum**, vil jeg beskrive mine didaktiske og strukturelle refleksioner i forhold til udarbejdelse og afprøvning af undervisningsmaterialet. Der vil i samme afsnit under **Analyse af undervisningsmateriale**, foretages en didaktisk læremiddelanalyse ud fra Cand. Mag. ved UC Syddanmark, Jens Jørgen

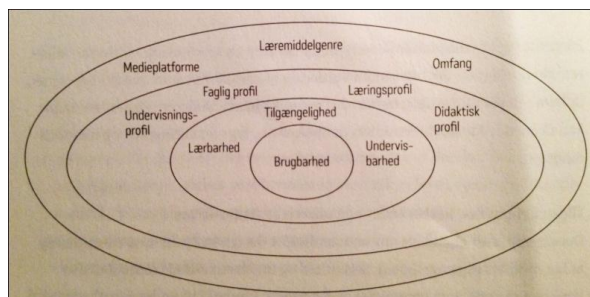
Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Hansens model for didaktisk læremiddelanalyse. Modellen og analysemetoden er hentet fra Jens Jørgen Hansens bog fra 2012, Læremiddellandskabet.

Figur 2: Model for didaktisk læremiddelanalyse (Hansen 2012, s.164)

Jeg ønsker gennem den didaktiske læremiddelanalyse at vurdere værdien og brugbarheden af det udarbejdede undervisningsmateriale for Fyns Kunstmuseum, hvilket jeg vil sammenfatte i afsnittet **Museet som læringsrum**.

I afsnittet **Kritik og konstruktive løsningsforslag**, vil jeg vurdere min egen fremgangsmåde og metode for besvarelse af problemformuleringen. Kritikken og de konstruktive løsningsforslag vil i tråd med selve analysen, kunne lede mig frem til en **Konklusion** på opgaven og processen. Afslutningsvis vil jeg under **Perspektivering** diskutere yderligere muligheder og tiltag i forhold til at styrke museet som læringsrum.

Dataindsamling

Fyns Kunstmuseum

Til et møde med museumsinspektør ved Fyns Kunstmuseum, Gertrud Hvidberg-Hansen (Gertrud) blev jeg introduceret til museets problemstilling i forhold til samarbejdet mellem skoler og museet.

"Det er en udfordring at udarbejde materialer, der passer præcist ned i fag og trinmål. Det gælder både materialer til billedkunst og til andre fag (dansk, matematik, historie mv.), der med fordel kan bruge en kunstsamling." Således svarede Gertrud, da jeg spurgte hende hvilke udfordringer hun ser i forhold til samarbejdet med skolerne. Samtidig ser Gertrud også en basal udfordring i at komme i kontakt med lærerne, selvom de har diverse netværker både gennem Læreruddannelsen på Fyn og CVU (Center for undervisningsmidler, Odense). Ofte

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

sender museet informationer ud til Odense billedkunstlærere via børn- og ungekoordinatoren i by- og kulturforvaltningen. Men også her er det ofte svært at få en respons.

For Gertrud kan problemet ligge i at museet ikke har nogen ansat til at varetage og vedligeholde et sådan netværk. Samtidig vurderer hun at det for billedkunstlærerne måske også kan handle om manglende tid til at kunne deltage i et lærernetværk ved museet.

Fyns Kunstmuseum annoncerer på deres hjemmeside med 7 forskellige omvisningstyper, samt omvisninger i aktuelle særudstillinger. Prisen er 550 kr. for en omvisning og læreren kan frit vælge den omvisningstype, vis emne passer til besøgets formål. Fyns Kunstmuseum har valgt ikke at låse sig fast på disse omvisninger, så en lærer vil altid have mulighed for at bestille en omvisning der er skræddersyet til behovet. Derudover tilbyder Fyns Kunstmuseum lærerkurser, hvor lærere der ønsker at bruge udstillingerne på egen hånd, får mulighed for at få indsigt i den kulturhistoriske viden, som omviserne normalt står for at formidle. Museet har altså åbne døre og muligheder for skolerne. Men det er stadig som om at der mangler noget, før at lærerne vil tage en formiddag ud af skemaet og besøge Fyns Kunstmuseum.

I forhold til omvisningerne mener Gertrud, at en af udfordringerne kan ligge i at omvisningerne ofte kan være meget faglige, da omviserne ikke er pædagogisk uddannet. Dog oplevede jeg personligt, at omvisningerne på museet med mine udvalgte klasser¹⁰, var gode pædagogiske og formåede at fange eleverne. Så måske kan udfordringen findes et andet sted?

Gertrud vender i interviewet tilbage til problematikken omkring det manglende lærernetværk: *"Vi har brug for at skolerne kender os og får ansigt på os - og bliver fortrolige med huset og dets mange muligheder både fagligt og ved at have et andet læringsrum til rådighed."*

Der er iflg. Gertrud behov for bedre undervisningsmaterialer, der er målrettet fag og aldersgrupper med kobling af en faglig viden og praksis. Ofte går kommunikationen ud til skolerne via lærerinfra, men Gertrud mener at der er behov for at have en mere direkte kommunikation til underviserne. Hendes forslag lyder på en velfungerende skoletjeneste på Fyn som forum for undervisning, udveksling og produktion af materialer mv.

Det som Fyns Kunstmuseum efterspørger lige nu, er bedre undervisnings-materialer og muligheden for at oprette et forum hvor skolerne kan dele deres erfaringer og materialer. *"Vi*

¹⁰ Omvisninger på Fyns Kunstmuseum i uge 2 med en 2. og en 4. klasse.

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

har behov for at lukke museet op og gøre det mindre alvorligt, men stadig lærerigt og spændende at gå på kunstmuseum.” Siger hun.

Efter interviewet med Gertrud, blev vi enige om at jeg skulle forsøge at udarbejde et konkret materiale der svarede til museets behov hér og nu. Et materiale der tager udgangspunkt i museets 7 omvisningstyper og som tydeligt viser hvilke trinmål der dækkes i forhold til Fælles Mål for faget billedkunst.

Billedkunstlærernes holdninger og forventninger til et museumssamarbejde

Første fremgangsmåde i spørgeundersøgelsen blandt ca. 30 billedkunstlærere på Fyn, var at sende en mail, gennem by- og kulturforvaltningen. I denne mail tilbød jeg lærerne og deres billedkunstklasse, at deltage i mit testforløb på kunstmuseet og efterfølgende hjemme i klasselokalet, hvor et undervisningsmateriale, som didaktisk læremiddel i et undervisningsforløb skulle afprøves. Derudover vedhæftede jeg et worddokument med 7 spørgsmål¹¹ til lærernes egen billedkunstundervisning og muligheden for at inddrage kunstmuseet. 6 skoler kontaktede mig med henblik på at deltage i forsøget. 1 billedkunstlærer svarede på mine 7 spørgsmål.

For billedkunstlæreren ("Ninna") der svarede på mine spørgsmål, spiller billedkunstoffaget en klar rolle i dannelsesaspektet i folkeskolen. Ifølge Ninna lærer eleverne blandt andet at udtrykke sig bedre, når de får lov til at være kreative.

Ninna havde ikke tidligere beskæftiget sig meget med Fyns Kunstmuseum i billedkunstundervisningen. *"Jeg har ikke benyttet mig så meget af museerne i Odense. Det kan være i forhold til transport, men også at jeg ikke har fået så mange tilbud, eller i hvert fald ikke har været opmærksomme på dem. Tilbud, som det du er kommet med - noget museums-materiale, som man specifikt kan arbejde med kan jeg godt bruge."*

På samme måde som Gertrud mente, at der var en brist i kommunikationen, så har Ninna heller ikke følt at hun har fået noget konkret tilbudt fra Fyns Kunstmuseum. Jeg ser altså her en dobbelt problemstilling for samarbejdet mellem, i dette tilfælde, Ninnas skole og museet. Den ene værende de manglende konkrete undervisningsmaterialer, og den anden værende muligheden for gensidig kommunikation mellem parterne.

¹¹ Se bilag 1

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

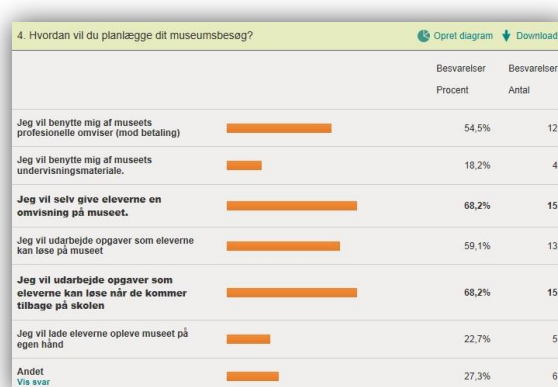
Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Jeg var dog nødt til at indhente flere svar fra flere forskellige skoler for at kunne skabe en valid evidens for min undersøgelse blandt billedkunstlærerne. Via www.surveymonkey.dk lavede jeg et online spørgeskema, som var lettere tilgængeligt. Det eneste det for respondenten her krævede, var at klikke på linket til surveyen og svare på de 6 spørgsmål, som jeg havde udarbejdet¹². Gennem Danmarks Billedkunstlærerforening, Fynskredsen, fik jeg lov til at sende en mail ud til alle medlemmer med en kort tekst, samt linket til mit spørgeskema. Denne spørgeundersøgelse viste sig at give langt flere svar end min første metode. 22 respondenter endte det ud med, hvilket var nok til at give mig et bedre overblik over de fynske læreres holdning til museet som læringsrum.

90,9 % fandt Fyns Kunstmuseum relevant i forhold til billedkunstundervisningen, men kun 60 % havde brugt museet før i forbindelse med billedkunstundervisningen.

I spørgsmålet om, hvordan lærerne ville planlægge deres museumsbesøg var der blandt 68,2 % af respondenterne, enighed om at de selv ville give eleverne en omvisning på museet, samt udarbejde opgaver som eleverne kan løse, når de kommer tilbage på skolen. Derudover var der 59,1 % der yderligere ønskede at udarbejde opgaver, som eleverne kunne løse på museet.

Interessen for at benytte sig af museets undervisningsmateriale, var i forhold til de andre valgmuligheder meget lav. 18,2 % valgte at svare ja, til at benytte et undervisningsmateriale fra Fyns Kunstmuseum.

Havde jeg bedt respondenterne om at uddybe hvorfor de enten ville, eller ikke ville benytte sig af museets undervisningsmateriale, kunne jeg sandsynligvis have opnået en større bevidsthed omkring hvordan museets undervisningsmateriale skulle udarbejdes. Jeg valgte dog at

¹² Se bilag 2

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Lærerruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

sammenkæde de svar jeg havde modtaget, for derigennem at skabe en forståelse af, hvordan lærerne ønsker at samarbejde med museerne. 2 respondenter havde eks. under *Andet* skrevet, at de ville vælge at kæde flere af valgmulighederne sammen, og benytte sig af museets tilknyttede opgaver eller undervisningsmateriale. I alt giver dette så 27,3 % af 22 respondenter, som er interesseret i at anvende undervisningsmateriale fra Fyns Kunstmuseum. Ved spørgsmålet om lærerne ser nogen udfordringer i forbindelse med et besøg på Fyns Kunstmuseum var 86,4 % enige om at økonomi var en udfordring. Derudover var ca. halvdelen enige om at tid og transport også var et problem i forbindelse med et museumsbesøg.

Det kunne have været interessant at omformulere spørgsmålet således at det lød på ”hvilke” udfordringer lærerne så, uden at give dem muligheden for at vælge mellem økonomi, tid, transport og andet. Nok ville dette kræve et større dataindsamlingsarbejde, men i disse kriseramte tider, kan økonomi måske være det nemmeste område hvori nogen ser udfordringerne. Derfor har jeg måske lagt svaret i munden på lærerne. For er økonomien egentlig en udfordring i dette tilfælde?

I forhold til brugen af museets omviser, er det igen økonomien der skaber en barriere. Selvom en del af respondenterne mener at omviserens funktion og viden er vigtig i forhold til et undervisningsforløb på museet, finder de prisen for omvisningen alt for høj.

Samlet set, mener altså 90,9 % af billedkunstlærerne at Fyns Kunstmuseum er relevant i forhold til deres billedkunstundervisning, men økonomien og transporten er én af de største faktorer der forhindrer dem i at komme på museet. Museumsdirektør Gertrud mener ydermere, at udfordringerne ligger i manglende konkrete undervisningsmaterialer og at lærerne har behov for at have nogle faste arbejds- eller inspirationsrammer til museumssamarbejdet.

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Personligt, mener jeg at den økonomiske barriere kan løses på forskellige måder, hvis interessen for museumssamarbejdet er stor nok. Jeg finder derfor Gertruds opgave til mig, om at udarbejde undervisningsmateriale, som et interessant skridt i den positive retning for et bedre samarbejde mellem skole og museet.

Billedkunstoffaget anno 2013

Skolens overordnede formål er i sammenhæng med målet om at *"(..)give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere(..)",* at støtte eleverne i dannelsesprocessen, som både vedrører individdimensionen, og fællesskabsdimensionen. Skolen skal bl.a. som folkeskolens formålsparagraf (§ 1, stk.2) beskrive: *"(..) udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer (..) så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle".* Skolen skal altså sikre at eleverne udvikles som selvstændige individer.

Samtidig skal skolen også *"(..) forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre".* Skolen skal altså også sikre sig at eleverne opnår evne til at kunne begå sig i de forskellige fællesskaber som vi har i den moderniserede verden. Formuleringen for folkeskolens formål er iflg. Karsten Schnack¹³, spændt ud imellem 2 dimensioner, som samlet kan kaldes for dannelsesdimensioner. Heri ligger der både fokus på faglighed, demokrati og den enkelte elevs almene udvikling, og dette må anses som værende skolens største opgave. Med andre ord, kan man beskrive skolens opgave som at, hvert enkelt barn skal dannes til at *ville, turde og kunne* begå sig i samfundet, både som et selvstændigt - og et socialt væsen. Dette gør sig gældende i forhold til samfundets problemstillinger og det enkelte barns egen livsførelse.

Dannelse og uddannelse går iflg. Schnack hånd i hånd. De kompetencer som man i arbejdslivet udnytter, er ikke kun et resultat af hvad man er uddannet til, men netop også hvad man er *dannet* til som menneske. Man kan derfor forstå folkeskolens formål som at der lægges vægt på almindannelsens uddannelsesmæssige funktion¹⁴.

Eleverne skal blive handlekompetente medborgere, der med deres sunde fornuft er i stand til *ville, turde og kunne* være en aktiv del af samfundet på en ansvarlig måde.

¹³ Kristensen og Fibæk 2011, s.35

¹⁴ Afsnittet er en gentagelse fra egen tidligere opgave (eksamensopgave pædagogik 2012)

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Skolens mål om dannelse og uddannelse er godt i tråd med Klafkis teori om eksemplarisk undervisning med baggrund i hans kategoriale dannelse. Dannelse forstås af Klafki som det der gør, at vi igennem egen oplevelse eller i forståelse af andre mennesker – umiddelbart bliver klar over enheden af et objektivt og et subjektivt forhold¹⁵. Det objektive må iflg. Klafki forstås som at indholdet i undervisning i sig selv er værdifuldt, og at eleven herigennem opnår en material dannelse. Det subjektive forstås som elevens egenskaber og metoder, som fører til formal dannelse.

Den kategoriale dannelsesteori placerer sig imellem material og formal dannelse. Teorien skal kunne skabe en sammenhæng mellem eleven og indholdet i undervisningen. Klafki mener at for at eleven kan blive i stand til at forstå og afkode sin omverden, må verden åbnes for barnet, samtidig med at barnet åbnes for verden.

I forhold til at anvende museet som læringsrum i billedkunstundervisningen, vil man med Klafkis øjne, kunne se et materielt dannelsessyn være i spil. Her vil museets kunst, som en del af kulturens viden, have en dannende effekt i sig selv. På den modsatte side vil det formale dannelsessyn være til stede i målet om at udvikle elevernes kompetencer indenfor et givent område i faget. Eleverne skal lære at lære. Dette kalder Klafki for den dobbeltsidige åbning, hvortil han stiller krav til læreren om at forholde sig til aktuelle nøgleproblemer som en del af skolens generelle stof.

At inddrage noget som er virkelighedsnært for eleverne, er netop også hvad der er på programmet i regeringens udspil til en ny skolereform. Måden at gå i skole på skal tænkes anderledes og der skal skabes en længere skoledag med flere og spændende timer.

På undervisningsministeriets hjemmeside, kan man læse undervisningsminister, Christine Antorini forklare om indholdet i den nye skole, der beskrives i udspillet til den nye skolereform; *"Med leg og undervisning på kryds og tværs gennem dagen. Med bevægelse hver dag, værkstedsundervisning, it-projekter og undervisningsforløb med det lokale erhvervsliv eller foreninger. Med lektiehjælp. Og udeskoler, hvor eleverne kan passe en køkkenhave og dyrke grøntsager, hvorefter de lærer om fotosyntese og efterfølgende bruger grøntsagerne i hjemkundskab til at lave mad af. Det handler om at være konkret"*(Undervisningsministeriet: *Gør en god skole bedre* 2012).

¹⁵ Jank og Meyer 2006, s.176

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Udspillet til den nye skolereform ligger op til at hverdagens realiteter og nye arbejdsmetoder skal inddrages i skoledagen, for at støtte eleverne i at dannes til selvstændige og sociale individer, der kan begå sig og være en aktiv del af det samfund som vi lever i.

Man kan i tråd med ovenstående, stille spørgsmålet om, hvilket samfund vi i dag lever i. Iflg. Lars B. Goldschmidt, direktør i dansk industri og medlem af formandskabet for NNS, bør det grundlæggende for skolen være, at sætte fokus på fag-fagligheden og mennesker. *”Der må ikke være noget enten eller – det skal være både og. Eleverne skal lære at se hvad der har værdi for både sig selv og for andre.”* forklarer han i *”Børn – Danmarks råstof nr. 1”* i Danskernes Akademi på DR2 d. 31. januar 2013.

Vi kan ikke komme uden om den globale krises eksistens, som har påvirket os alle i større eller mindre grad, de seneste år. Netop i denne sammenhæng, mener jeg det er vigtigt at se på, hvilke kompetencer eleverne skal besidde, for at kunne være med til at få samfundet til at eksistere og vokse. Som tidligere nævnt i dette afsnit må folkeskolens formål tolkes, som at der lægges vægt på almindannelsens uddannelsesmæssige funktion. Hvad der dog her er vigtigt, er at forholde sig til hvilke børn og unge, vi så ønsker at opnå denne form for dannelse hos.

For at finde svar på *hvilke* børn og unge, vi i nutidens skole møder, vil jeg inddrage Ziehes syn på ungdomskulturen, som han tilbage i 2005 lod sig interviewe om i fagbladet Socialpædagogen¹⁶. Her finder jeg områder som stadig er aktuelle den dag i dag, trods det at samfundet er i konstant forandring.

Iflg. Ziehes optik må vi have tiltro til at barnet kan udvikle sig, men bevidsthed om at det ikke kan udvikle sig alene. Barnet har behov for at møde det fremmede for at kunne stille det i kontrast til sig selv og sin egen verden. Denne fremmedhed bør ikke være noget bestemt – *”det vigtigste er blot at det er fremmedartet”*, forklarer Ziehe i interviewet til Socialpædagogen.

Skolen står i dag overfor nogle *normalvanskeligheder*, som Ziehe mener at vi bør forholde os til. Adgangen til vores tids tematiseringer er kulturelt set blevet en selvfølgelighed for alle. Gennem nutidens moderne medier som TV og internet er det nemt at få oplysninger om stort set alt, ved blot få klik på tastaturet eller fjernbetjeningen. Dette kan ses som en gevinst for de

¹⁶ <http://www.socialpaedagogen.dk/Arkiv/2005/07-2005/Paedagogiske%20Dage%20Thomas%20Ziehe%20om%20ungdomskultur.aspx>

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

unge, men en gevinst der har en pris. Ziehe forklarer i sin artikel *Adjeiu til halvfjerdserne*¹⁷, at der foreligger en vanskelighed i adgangen til alle disse oplysninger. Hermed ikke ment selve *adgangen*, men derimod at de unge må forsøge at afskærme sig fra alle billede-, tema og vidensstumperne der florerer, for ikke at undertrykke deres egne identitetsafprøvninger.

Hverdagskulturen er altså blevet en selvfølgelighed, og vi hverken beundrer den, eller undrer os længere over hvordan vi er kommet til hvor vi er i dag¹⁸. Ziehe kalder dette for den anden moderniseringsfase, hvor livsfølelsen er affortryllet.

Ziehes opråb til skolerne er, at de bør forholde sig til den hverdagskultur vi befinder os i *lige nu*, og introducerer eleverne til den gode fremmedhed. Børn og unge skal iflg. Ziehe, engageres i arbejdet med noget der ligger uden for dem selv. Han mener at hvis skolerne blot ser denne fremmedhed som at nærme sig elevernes horisont eller hverdagskultur, vil dette blot blive en forsættelse af de unges livsverdener.

"Børn og unge har godt af at lære at give sig selv, at rette alle deres kræfter ind mod noget og vide, at det her er noget, jeg skal øve mig på. De fleste børn har en længsel efter at kunne være stolte over noget. Derfor er det godt, hvis man engang imellem giver dem mulighed for at vise noget frem for andre"(Ziehe 1998), forklarer Ziehe. Formlen er, hvis man spørger ham, at læreren eller pædagogen må være en *charmerende autoritet*.

Regeringens nye udspil til folkeskolen ligger sig godt op ad Ziehes tanke om skolen og de unges identitetsdannelse. Visionen for den nye folkeskole er netop, at skolen skal være indrettet efter nutidens børn, så de trives og vil kunne lide at gå i skole. Der tages udgangspunkt i at børn har lyst til at lære, og lærere har lyst til at undervise børnene. Visionen om at gøre den gode danske folkeskole bedre, er et fælles løft der skal foretages af alle. Danmark ligger allerede i top, hvad angår skolernes forberedelse af eleverne til deres fremtidige liv som samfundsborgere (Undervisningsministeriet: *Gør en god skole bedre 2012*, s. 8). Dette skal der bygges videre på. Samtidig skal der gøres op med udfordringer så som, at eleverne har svært ved at fastholde motivationen og glæden ved at gå i skole, samt den uro og larm, som mange skoler oplever problematisk for børnenes trivsel og faglige udvikling.

Jeg finder Ziehes tanke om god anderledeshed, som et godt middel til at afhjælpe nogle af de problemstillinger, som skolen står over for i dag. I Ziehes beskrivelse af ungdomskulturen, har

¹⁷ Ziehe 1998

¹⁸ Ziehe 1998, s. 79

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

de unge behov for at afskærme sig for den voldsomme billedstrøm for at kunne få større plads til at udvikle deres egen identitet. Netop her mener jeg, at man gennem billedkunstoffaget bl.a. kan lære eleverne at forholde sig til billedets magt, og give dem redskaber til at kunne bruge billeder konstruktivt for både læring og personlig udvikling.

Den gode anderledeshed kan sammenstilles med Klafkis kategoriale dannelsessyn og den dobbeltsidige åbning.

Klafkis kategoriale dannelsesestese kræver, som tidligere nævnt, at læreren forholder sig til bestemte grundproblemer i læseplanen. Det samme mener jeg bør gøre sig gældende, hvis læreren skal præsentere eleverne for god anderledeshed og derigennem skabe bedre muligheder for dannelse og øget motivation.

Som støtte til lærerens forberedelse af den gode og anderledes undervisning og valg af indhold hertil, har Klafki opstillet de 5 grundspørgsmål, som læreren må forholde sig til.

I	Betydning her og nu	Hvilken betydning har det pågældende indhold allerede nu for børnenes åndelige liv, og hvilken betydning bør det – set fra et pædagogisk synspunkt – få i elevernes bevidsthed?
II	Betydning i fremtiden	På hvilken måde kunne temaet få betydning for elevernes fremtid?
III	Indholdets struktur	Hvordan er indholdets struktur (som det gennem spørgsmål 1 og 2 er blevet tydeligt i et pædagogisk perspektiv?)
IV	Eksemplarisk betydning	Hvilke almene forhold, hvilke almene problemer åbner det pågældende indhold op for?
V	Tilgængelighed	Hvilke særlige sagsforhold, fænomener, situationer, forsøg kan gøre det pågældende indholdsstruktur interessant, værd at stille spørgsmål til, tilgængeligt, begribeligt, "anskueligt" for eleverne, på det givne udviklingstrin, i den givne klasse?

Figur 3: Wolfgang Klafkis 5 grundspørgsmål til lærerens undervisningsforberedelse. (Jank & Meyer, 2006)

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

De 5 grundspørgsmål må ikke ses som en forpligtende fremgangsmåde, men derimod som en hjælp til lærerens didaktiske refleksioner.

Ved at forholde sig til betydningen for fagets indhold både her og nu, men også for fremtiden, vil læreren kunne inddrage det fremmede, som netop er relevant for eleven, men tilpas fremmed til at udvide elevens horisont, og smags- og selvdannelse.

Denne form for dannelse, der både berører indre og ydre dimensioner, er iflg. Kristian Pedersen en del af de fem virksomhedsformer, som billedkunstoffaget tager udgangspunkt i.

I Undervisningsministeriets vejledning og vejledende læseplan for faget billedkunst beskrives de 5 virksomhedsformer som:

- Oplevelsesmæssig virksomhed
- Håndværksmæssig virksomhed
- Udtryksmæssig virksomhed
- Analytisk virksomhed
- Kommunikativ virksomhed

De 5 virksomhedsformer må forstås som forskellige faglige områder, der alle skal berøres varieret og sammenhængende i billedkunstoffaget, for at eleverne kan opnå den almene dannelse. Den almene dannelse opnår man i billedkunstoffaget gennem de æstetiske læreprocesser. Pedersen beskriver 3 tegn på æstetiske læreprocesser i artiklen *Tanker ved et jubilæum: Aktuelle kendetegn på æstetiske læreprocesser*¹⁹. Dette værende *sansning* i form af elevernes umiddelbare erfaringer med det givne stof. Den sansende oplevelse skal efterfølgende udtrykkes i *formsprog*, hvor eleverne mediere oplevelsen til billedsproglig erfaring. Det sidste tegn, *den æstetiske oplevelse*, er for Pedersen noget som han mener, er et sjældent syn ude i skolerne. Den æstetiske oplevelse må forstås som det der sker, når eleverne efter at have udtrykt den sansede oplevelse i billedsprog, får en ny erkendelse af oplevelsen. Eleverne opnår herved kundskaber om, hvad de føler, tænker og forestiller sig.

Det overordnede formål for billedkunstoffaget beskriver den æstetiske læreproces ved at eleverne skal blive i stand til at iagttage, reflektere, bruge og forstå billedsprog som et kommunikations- og udtryksmiddel ved at producere, opleve og analysere billeder.

¹⁹ Billedpædagogisk Tidsskrift nr. 3, 1998

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

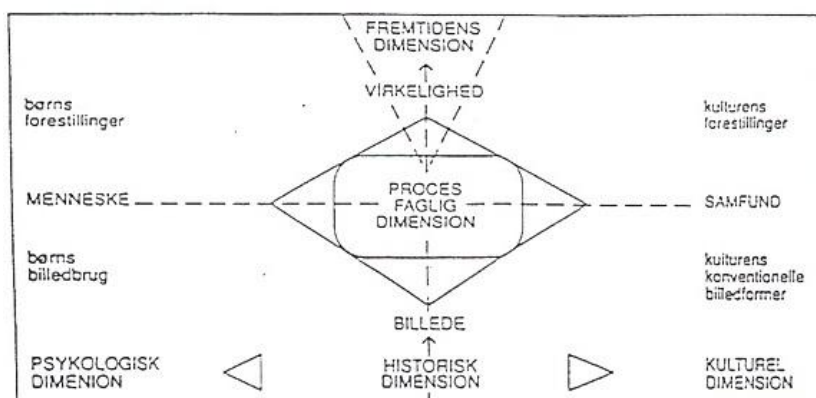
Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Billedkunstoffaget kan dog for nogen, måske virke omfattende i og med at billedbegrebet i dag ikke blot rummer kunstens værker. Mediernes massive billedstrømninger har de seneste år vokset stødt, og efter fagets navne- og formålsændring i 1991 har vi igennem Fælles Mål måtte forholde os til at billedsproget i dag ikke kun er at finde, fortolke og forholde sig til i kunstens verden.

Pedersen fik med en kritisk-æstetisk erfaringspædagogik, som han anvendte i sin billedpædagogiske forskning, indflydelse på fagets udvikling i 1991. Fagets nye signalement blev fra dette år billeder, der kan have erkendende, udviklende og dannende virkning på de lærende.

Gennem en model, skitserede han, hvorledes man bør forholde sig til denne rekonstruktion af fagdidaktikken.

Figur 4 Kristian Pedersens model over den billedpædagogiske sammenhæng. Fra "Signalement af fagdidaktik i billedkunst" s. 84. i "Didaktiske Studier" – bind 5, DLH 1993

Modellen stiller, med udgangspunkt i den faglige virksomhed, dannelsesmidlet, almenpædagogiske spørgsmål til undervisningen og dens teori. De 4 områder, (samfund, fremtidens dimension, menneske og historisk dimension) er alle områder som iflg. Pedersen, kræves besvaret for at kunne skabe et signalement af fagdidaktikken i billedkunstoffaget.

Beskrivelse af eget fagsyn

Jeg ser en klar sammenhæng mellem Ziehes bud på god anderledeshed, Klafkis kategoriale dannelsestese, Pedersens billedpædagogik og mit eget fagsyn for faget billedkunst.

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Jeg ser billedkunst som et fag, hvor eleven gennem praktiske og kreative arbejdsprocesser samt æstetiske dannelsesprocesser, udvikles og opnår kundskaber og færdigheder til at kunne udtrykke egne og afkode andres følelser og holdninger.

Ved at samtale, skabe, konstruere og rekonstruere plane, rummelige og levende billeder, lærer den enkelte elev at tænke nyt, skabe nyt, at være innovativ. At kunne danne holdninger, se løsninger og turde fremføre sine idéer, mener jeg er en vigtig kompetence i livet, både rent personligt men også i arbejdslivet.

Eleverne skal gennem skolegangen dannes til både at være selvstændige individer og aktive deltagere i samfundet. Hertil finder jeg flere citater fra konferencen ved Christiansborg 2010, relevante at belyse i forbindelse med mit eget syn på billedkunsthæftets vigtighed i forhold til skolens mål.

I forhold til billedkunsthæftet som et dannende element for elevens æstetiske dannelse, forklarer Ingelise Flensborg, lektor, Ph.d, ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole ved konferencen at *”undersøgelser inden for neurofysiologien viser, at det at kende til og bruge visuelle repræsentationsformer forbedrer menneskers evne til at håndtere nye og uventede situationer²⁰”*. Hun supplerer efterfølgende med at forklare hvordan undersøgelser yderligere påviser at visuelle fænomener aktiverer associative processer hos den, der ser og iagttager og åbner muligheder for at finde nye måder at kombinere viden og erfaring på. Dette er hvad forskere iflg. Ingelise Flensborg, kalder for *det kreative skub*. I et samfund hvor kreativitet og innovation er i høj fokus, ser jeg netop billedkunsthæftet som havende en essentiel rolle.

At anvende museer i forbindelse med billedkunsthæftundervisningen, finder jeg relevant i forhold til Ziehes bud på god anderledeshed. Kunsthistorien er for mange unge i dag noget fremmed²¹.

Den er så at sige ikke en del af populærkulturen, som Ziehe ville udtrykke det.

I Faghæftets læsevejlednings 2. forløb for 3. – 5. klassestrin står der bl.a. beskrevet at:

”Eleverne udfordres til at eksperimentere med forskellige perioders genrer, formsprog og teknikker i deres eget billedarbejde. Eleverne bør få forskellige billedoplevelser gennem besøg på museer, udstillinger, på pladser, i bygninger, i landskaber og med mediekulturens billeder” (Undervisningsministeriet: *Fælles mål for faget billedkunst 2009*, s. 13)

²⁰ Carboni 2012, s. 13

²¹ Ziehe 1998, s. 74 - 88

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Gennem det eksperimenterende billedarbejde og en dialogbaseret undervisning, mener jeg at eleverne får mulighed for at udvikle både faglige og sociale færdigheder.

Museumsdidaktik

Det at bruge et museum som læringsrum, er ikke noget nyt. Skoler har i mange år besøgt de forskellige museer i Danmark. Det som kræver opmærksomhed er *hvordan* man vælger at bruge museet som læringsrum.

Kulturstyrelsen foretog i 2008 en undersøgelse af museers læringspotentialer²². Undersøgelsen pegede på de danske museers store potentiale som videnscentre og læremiljøer. Der blev på baggrund af dette, etableret 2 centre for museumsundervisning, der fik til ansvar at opbygge et netværk mellem museer og uddannelsesinstitutioner på nationalt, såvel som lokalt plan. De to centre fik navnene: *Museumsundervisning Midtnord* og *MUSKO – Museumsundervisning Syd*. Derudover blev Skoletjenesten i København, udvidet til at dække Sjælland og Bornholm, og fik derigennem navnet *Skoletjenesten på Sjælland*. Sammen skulle de forsøge at styrke skolernes mulighed for at anvende museer i undervisningen. Disse initiativer beskrives i Kulturstyrelsens publikation af undersøgelsen, som vigtige led i at gøre kulturarv til en aktiv ressource i samfundet, samt at støtte regeringens politik om at skabe lige adgang til kulturarv for alle borgere i Danmark.

Museerne rummer mulighed for tværfaglige og problemorienterede undervisningsaktiviteter der omfatter stor variation i læringstile, med høj faglighed og socialt engagement. Og netop derfor anses museer som alternative læringsrum, som oplagte til et supplement til grundskolerne og ungdomsuddannelsernes undervisnings.

I 2011 tog Museet for Samtidskunst i Roskilde initiativet til at starte projektet *Learning Museum*, som er et 3-årigt projekt støttet af Kulturstyrelsen. Målet med Learning Museum er, at skabe et bedre samarbejde mellem museumsverdenen, læreruddannelserne og skoleverdenen. Learning Museum er et landsdækkende tværfagligt samarbejdsprojekt mellem 26 museer og 13 læreruddannelser rundt om i landet. Gennem samarbejde og vidensdeling på tværs af institutioner, mener projektleder for Learning Museum Tine Seligmann, at de

²² Kulturstyrelsen 2009

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

kommende folkeskolelærere i samarbejde med de kulturelle institutioner, vil blive godt klædt på til at kunne skabe læring uden for skolens faste rammer²³.

Projektleder for MUSKO²⁴ Trine Hyllested, fortæller i sin artikel til Unge Pædagoger i 2011²⁵, som også er at finde på Learning Museums hjemmeside, at eksterne læringsmiljøer ofte kan være en kompleks sag. Eleverne har fået en dag ud af klasselokalet, men *hvad* de har lært, og hvilken relation det har til den daglige undervisning på skolen, er ofte svært at se for eleverne, hvis ikke læreren på forhånd har skabt en bevidst hensigt med besøget.

Til dette udsagn kan fagkonsulent, Kirsten Møller med fordel supplere. I bogen *Jeg har et museum*, som Kirsten Møller i samarbejde med kunsthistorikeren Jens Peter Munk udgav i 2002, indleder hun afsnittet *Børn og Kunst* med flg. udsagn; ”*Det anses som en almindelig opfattelse at de fleste børn og unge har svært ved at forholde sig til kunst, ikke mindst samtidskunsten*” (Møller og Munk 2002, s. 19).

Der ligger altså en udfordring i at skabe relevans og mening for eleverne, når skolen anvender museet som læringsrum. I mit eget møde med forskellige skoleklasser på Fyns Kunstmuseum, har jeg inden omvisningen, spurgt eleverne, hvad de forventede og forestillede sig at de ville møde på museet. Et svar som har gentaget sig har været at eleverne mente, at de skulle se på *noget gammelt*. Svaret er i og for sig rigtig nok, men har eleverne forstået hvad de skal og kan bruge dette *gamle noget* til?

Den norske professor emeritus i pædagogik v. Universitetet i Bergen, Olga Dysthe skrev i 2012 bogen *Dialogbaseret undervisning – kunstmuseet som læringsrum* i samarbejde med Nana Bernhardt, undervisnings- og udviklingsansvarlig i Skoletjenesten/Statens Museum for Kunst og Line Esbjørn, undervisnings- og udviklingsansvarlig i Skoletjenesten/Thorvaldsens Museum. Bogen ligger vægt på at mening kan skabes og udvikles gennem dialogisk interaktion og samarbejde mellem mennesker, som er situeret i en bestemt kontekst. Dysthe pointerer at dialogen ikke må forstås som samtale alene, men at det handler om hvordan læreren skaber de nødvendige rammer for en dialogisk kommunikation. En skoleklasse rummer mange forskellige elever, hvilket netop giver mulighed for at skabe en flerstemmighed i

²³ Seligmann, Tine 2012

²⁴ MUSKO – Museumsundervisning Syd. www.musko.dk

²⁵ Unge Pædagoger 2011: Hvordan kan læremiljøer bruges som læremidler i naturfag?

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

undervisningssituationen, som aktiveres i både de praktiske, æstetiske og diskursive læringsprocesser²⁶.

Undervisningsmateriale til Fyns Kunstmuseum

Opgaven fra Fyns Kunstmuseum var at udarbejde et undervisningsmateriale med afsæt i museets 7 omvisningstilbud. Formålet med dette var for museumsinspektør, Gertrud, et ønske om et stigende besøgstal og at skolesamarbejdet herigennem styrkes.

Materialet²⁷ blev i første omgang udviklet i skitseformat. Jeg har til opgaverne i materialet fundet inspiration i Museet for Samtidskunst og Skoletjenestens inspirationsmateriale, *Nøddekækkere til samtidskunst* (Skoletjenesten på Sjælland, 2008).

Mine didaktiske overvejelser for materialet, var at have fokus på den dialogbaserede samtale, samt fokus på museet som inspirationskilde til videre arbejde med kunsten.

Den gennemgående struktur for alle opgavesæt var, at der skulle være opgaver til efter omvisningen på museet, samt opgaver som eleverne kunne arbejde videre med tilbage på skolen. Tanken bag dette var, at skabe en sammenhæng mellem museumsbesøget og undervisningen i billedkunstlokalet. Opgaverne skulle ikke tage udgangspunkt i et bestemt værk på museet. Eleverne skulle i stedet være medbestemmende og arbejde med det værk, som de fandt interessant i forhold til kunstperioden og opgaven.

For at kunne vurdere materialets værdi i forhold til mine didaktiske refleksioner, valgte jeg at anvende 3 forskellige skoler og i alt 4 skoleklasser til afprøvningen af mit undervisningsmateriale. Jeg bad skolerne vælge hvilken omvisning, de ønskede at arbejde ud fra.

Skoleklassernes forløb fordelte jeg som anvist i nedenstående skema:

Skole	Klassetrin	Tema	Museet	På skolen
A	5. klassetrin	Det moderne gennembrud	Uge 2 (2013)	Uge 3 (2013)
B	2. klassetrin	Modernismen	Uge 2 (2013)	Uge 3 (2013)
C	2. klassetrin	Det moderne gennembrud	Uge 4 (2013)	Uge 5 (2013)
C	4. klassetrin	Det moderne gennembrud	Uge 4 (2013)	Uge 5 (2013)

²⁶ Dysthe, Bernhardt og Esbjørn, 2012 s. 46.

²⁷ Se bilag 3

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Min intention for afprøvningsfasen, var at de ansvarlige billedkunstlærere for de 4 klasser, selv skulle stå for undervisningen af materialet, således at jeg gennem deltagerobservation med observatørfunktion, kunne vurdere både lærer og elevers aktiviteter i forløbet. Den endelige aftale med lærerne endte dog ud med at jeg selv skulle stå for undervisningen i det udarbejdede materiale, hvilket gav mig udfordringer i forhold til at kunne observere på forløbene.

Jeg valgte at forsøge mig som observatør af forløbet med moderat deltagelse, hvor jeg både underviste og samtidig observerede elevernes tilgange til opgaverne. Derudover valgte jeg at inddrage en medstuderende fra læreruddannelsen, som var i praktik på Fyns Kunstmuseum. Med hjælp fra hende som yderligere observatør, kunne jeg indsamle observationsnoter foretaget af mig selv som underviser, samt observationer fra hende som beskuer af forløbet.

Velvidende om at den bedste måde at kunne undersøge effekten af mit undervisningsmateriale, ville kræve at jeg ikke samtidig skulle stå i underviserrollen, indgik jeg midt i testforløbet, en aftale med min medstuderende om, at hun skulle stå for undervisningen af den sidste klasse, således at jeg her kunne observere hele forløbet fra *sidelinjen*.

Analyse af undervisningsmateriale

I min analyse af undervisningsmaterialet vælger jeg at inddrage observationer fra de 3 undervisningsforløb i Det moderne gennembrud, da jeg mener at de samlet kan give et godt overblik over materialets brugbarhed i undervisningen. Med udgangspunkt i Jens Jørgen Hansens analysemodel fra bogen *Læremiddellandskabet – fra læremiddel til undervisning*, vælger jeg at foretage en didaktisk læremiddelanalyse af undervisningsmaterialet, for at vurdere dets værdi i forhold til min problemformulering, der lyder på hvordan museet som læringsrum kan styrkes i forhold til elevernes læring, mit eget fagsyn samt folkeskolens dannelsesideal.

At kunne vurdere og analysere læremidler er en vigtig lærerkompetence, hvis man som lærer er interesseret i at anvende de mest brugbare og relevante læremidler i undervisningen. En sådan analyse og vurdering er tiltænkt forud for anvendelsen. Læremiddelanalysen giver læreren mulighed for at overveje sin egen undervisning samt didaktiske refleksioner for

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

forløbene. Nok kan en sådan analyse virke omfattende, men det er min overbevisning at en sådan model, nemt kan *ligge sig på ryggen* efter at have anvendt den få gange.

Trods det at en læremiddelanalyse er tiltænkt forud for anvendelsen, vælger jeg at arbejde ud fra en læremiddelanalysemodel *efter* at have afprøvet undervisningsmaterialet i praksis. En læremiddelanalyse har på den ene side fokus på læremidlets genre og specifikke egenskaber, og på den anden side fokus på læremidlets funktion for undervisning og læring. For at kunne vurdere om et undervisningsmateriale som mit, vil kunne styrke museet som læringsrum, finder jeg netop disse områder vigtige at forholde mig til.

I en læremiddelanalyse må man først og fremmest definere, hvilken læremiddeltype man arbejder ud fra. I dette tilfælde vurderes forløbets undervisningsmateriale til at være et didaktisk læremiddel.

Didaktiske læremidler betegnes som pædagogiske designede undervisnings- og læringssystemer som fx lærebøger. Noget som er produceret med en læringsmæssig intention og kan fungere som en selvstændig læringsarena. Didaktiske læremidler er et bestemt fagligt stof der opstiller bestemte læringsmål og iscenesætter bestemte aktiviteter for elevens tilegnelse af læremidlets mål.

Didaktisk læremiddelanalyse

Læremiddelkarakteristik

Som det første i en didaktisk læremiddelanalyse, må læremidlet karakteriseres for at man kan vurdere størrelsen, og derved få en idé om læremidlets kategori, genrer og funktioner. Mit undervisningsmateriale tilhører genren didaktisk vidensportal, da det er et materiale ud af flere, der på Fyns Kunstmuseum vil være tilgængelige for skoler. Dette didaktiske læremiddel indgår i et større læremiddelsystem, hvor museets værker og den tilhørende omvisning kombineres med selve opgavematerialet. Disse platforme vurderer jeg til at være afhængige af hinanden, i og med at der er behov for en faglig viden forud for opgaveløsningen. Denne faglige viden kan ikke komme alene gennem enten omvisning eller værkerne i sig selv. De er nødt til at kombineres for at eleverne kan se formålet med hele forløbet.

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Designanalyse

Designanalyse er det næste skridt i den didaktiske læremiddelanalyse, og anses som værende meget omfattende. Den indeholder fire delanalyser, som Jens Jørgen Hansen dog foreslår at man kan vælge at forholde sig helt eller kun delvist til. Formålet er at skabe en klar ide om læremidlets dannelsestsyn, fagsyn, læringssyn og undervisningssyn. De fire delanalyser omhandler materialets faglige profil, dets læringsprofil, undervisningsprofil og didaktiske profil²⁸. Da denne analyse har til formål at vurdere både materialet som læremiddel alene og anvendelsen heraf, ser jeg det nødvendigt at forholde mig til alle 4 dele, for at kunne vurdere værdien og brugbarheden.

1) Faglig profil

Formålet med forløbet Det moderne gennembrud er, at eleverne gennem oplevelse, erfaring og forståelse skal opnå viden og forståelse inden for denne kunstperiode. Dette støtter bl.a. hvad ministeriets læseplan foreslår i Fælles Mål for faget billedkunst:

”Eleverne udfordres til at eksperimentere med forskellige perioders genrer, formsprog og teknikker i deres eget billedarbejde.

Eleverne bør få forskellige billedoplevelser gennem besøg på museer, udstillinger, på pladser, i bygninger, i landskaber og med mediekulturens billeder”(Undervisningsministeriet: *Fælles mål for faget billedkunst* 2009).

Derudover er målet gennem materialets opgaver, at eleverne udvikler kundskaber indenfor billedet som udtryksmiddel i stilarter fra Det moderne gennembrud, samt bestemte stemninger.

Opgaverne i undervisningsmaterialet dækker flg. slutmål for billedkunst på 3. – 5. klassetrin:

Billedfremstilling

- anvende forskellige teknikker, metoder og materialer hensigtsmæssigt i plant, rumligt og digitalt billedarbejde
- eksperimentere med billeder og kunstneriske kreative metoder
- inddrage og reflektere over forskellige billedkulturer i det praktiske billedarbejde

²⁸ Hansen 2010, s.160

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Billedkundskab

- samtale ombilleder
- iagttagelse, beskrive, fortolke og vurdere billeder
- genkende forskellige billedkategorier og –genrer
- arbejde med billeder i forskellige sammenhænge med baggrund i den historiske og sociale kontekst, de er skabt i

Visuel Kommunikation

- præsentere egne og andres billeder, først og fremmest mundtligt og ved udstillinger

Læremidlets indhold struktureres med en progressiv struktur, hvor omvisningen indleder med faglig viden og opgaverne efterfølgende giver eleverne mulighed for at opnå kendskab og erfaring inden for Det moderne gennembruds kunst. Som det første, efter omvisningen, skal eleverne i små grupper á 2 personer, udvælge et værk fra Det moderne gennembrud. Ud fra værket, skal eleverne svare på flg. spørgsmål, med henblik på en billedsamtale tilbage i klasselokalet:

- 1) Hvilke farver ser i på billedet?
- 2) Hvilke personer ser i på billedet?
- 3) Hvordan er stemningen?
- 4) Hvorfor tror I at stemningen er sådan?
- 5) Digt en historie der passer til billedet. (hvad er der sket, hvad sker der og/eller hvad skal der ske?)

Dette område i forløbet understøtter virksomhedsformerne oplevelse, analyse og kommunikation og forbereder eleverne til det efterfølgende arbejde i materialet, hvor de sidste to virksomhedsformer, håndværk og kommunikation, understøttes.

Både Kirsten Møller og Olga Dysthe peger på billedsamtalen som et godt redskab til at få eleverne til at formulere egne udsagn og opfattelse af hvad de ser. Iflg. Kirsten Møller er det den voksnes opgave at lære eleverne kunsten at kende som en del af samfundets kultur, men

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

samtidig også lade dem forstå, at man må forholde sig personligt til hvert eneste kunstværk²⁹. Spørgsmålene bør derfor ikke være for systematiske, men bør i stedet støtte eleverne til refleksion og holdningsdannelse. Mine spørgsmål i opgavearket viste sig at være meget systematiske, da svarene var meget korte og kontante. Ved spørgsmål 1, der lød på hvilke farver de så på billedet, blev svarene; *grøn, sort, brun* osv. Havde jeg bedt eleverne fortælle, hvad de synes om farverne på billedet, kunne man have skabt større muligheder for flerstemmighed i klassen. Det samme gør sig gældende i spørgsmål 2, hvor eleverne bliver spurgt om, hvilke personer de ser på billedet. Dette spørgsmål gav også korte svar som *en mand, en dame, en lille pige*. Kirsten Møller giver flere eksempler på gode spørgsmål til en billedsamtale, der støtter elevernes fantasi og personlige fremstillingsevne, hvilket var min forventning til forløbets opgaver. I opgave 2 kunne eleverne i stedet skulle beskrive, hvad de ser på billedet, hvad de synes om farverne, hvilken stemning der er i billedet samt beskrive hvad de tror kunstneren har tænkt, da billedet blev fremstillet. Ved at svare på sådanne spørgsmål, tvinges eleverne til at forholde sig til det de ser, og det de føler og fornemmer, når de ser på det. Og netop denne metode vil være med til at introducere eleverne til Ziehes svar på god anderledeshed, som de vil skulle forholde sig til for derigennem at kunne smagsdanne.

2) Læringsprofil

Undervisningsmaterialet er udarbejdet ud fra et socialkonstruktivistisk lærings syn, hvor dialog er redskabet til forståelse.

Opgaverne i undervisningsmaterialet, som eleverne skal løse på museet, ligger op til forskellige aktiviteter som eleverne skal arbejde med tilbage på skolen. Her vil eleverne skulle arbejde med aktivitetsformer som undersøgelse, samtale og diskussion og reproduktion. Opgaverne der skal løses på skolen, opererer med differentierende øvelsedyper, der indgår som et mik mellem induktive og deduktive øvelser. Den induktive del iscenesættes i første del af opgaven, hvor eleverne skal finde frem til værkets skildrede problemstilling og derefter et løsningsforslag til samme, gennem en fælles samtale på klassen. Den deduktive del ses i den afsluttende opgave, hvor eleverne med en refleksiv tilgang, ud fra kunstnerens malemetoder

²⁹ Møller og Munk 2002, s. 21

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

og teknikker, skal gengive værket. Denne sidste del af opgaven indeholder dog også en induktiv vinkel, da opgaven lyder på at gengivelsen af værket skal illustrere svaret på det gode liv.

Under afprøvningen af materialet med skole A (5. klassetrin), oplevede jeg nogle udfordringer ved gruppearbejdet omkring billedets skildrede problemstilling. Eleverne var meget fokuserede på værkernes mørke og triste farver og vurderede alle sammen billederne som triste, men uden at kunne give en konkret forklaring på hvad problemstillingen evt. kunne være. Her ser jeg igen billedsamtalen være bærende for elevernes forståelse af Det moderne gennembrud, samt måden at forholde sig til billeder på. Undervisningen med skole A, blev foretaget af mig selv, og netop dette kan også være grunden til at billedsamtalen ikke var så effektiv som forventet, eftersom jeg samtidig forsøgte at have fokus på observationen af klassen. Et forslag hertil, når materialet skal anvendes af andre end mig selv, ville være at udarbejde en lærervejledning til materialet, der giver læreren nogle åbne spørgsmål, der kan støtte billedsamtalen. Dette kunne eks. være:

- Hvad betød det moderne gennembrud?
- Hvordan oplevede vi de værker som vi arbejdede med?
- Hvilke problemstillinger tolkede vi i de værker som vi arbejdede med? (Hvad prøvede maleren at fortælle? Hvordan og hvorfor?)
- Hvilke problemstillinger ser vi i dag? Hvor og hvordan bliver de udtrykt? (her kan der tales om problemstillinger både internationalt, nationalt og lokalt)

Spørgsmålene griber fat om de områder som eleverne, gennem opgavearket på museet, arbejdede med og fører dem videre til en bredere forståelse af problemstillinger skildret gennem billeder, både dengang og nu. Ved at samtale om det at udtrykke forskellige problemstillinger i samfundet gennem billeder, opnår eleverne kendskab til mere end blot udtryksmetoderne fra Det moderne gennembrud. De opnår samtidig viden omkring udtryksformer for samfundets problemstillinger i dag, hvilket faghæftet for faget billedkunst henviser til i stk. 3. Her skal eleverne som *deltagere i og medskabere af kultur og som del af deres kreative udvikling og æstetiske dannelse udvikle deres kundskaber om kunstens og mediekulturens billedformer, som de fremstår i lokale og globale kulturer.* (Undervisningsministeriet: *Fælles mål for faget billedkunst 2009*, s. 13).

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

3) Undervisningsprofil

Undervisningsformen der er tiltænkt materialet er som udgangspunkt formidling, dialog og værkstedsarbejde. Dog er intentionen at materialet kan inddrages i et emnearbejde omkring Det moderne gennembrud, eller i et arbejde omkring det gode liv. Jeg vurderer dog at dette kræver en udførlig lærevejledning, for at læreren kan se intentionen, da jeg ikke på forhånd kan antage at alle brugere af materialet (lærere) vælger at *tænke ud af boksen*.

Der er flere former for lærerroller i spil i dette læremiddel. Læreren har både før og efter omvisningen, instruktørrollen i og med at læreren skal instruere eleverne i aktiviteterne. Derudover vil læreren hjemme på skolen skulle påtage sig rollerne som både vejleder og evaluator, for at støtte eleverne i processen og nå frem til målet for forløbet. På museet, under omvisningen, kommer der en anden rolle i spil. Denne påtages af omviseren, der som formidler giver eleverne viden inden for emnet.

Projektleder for MUSKO Trine Hyllested fortæller i sin artikel *Når skolen tages ud af skolen*³⁰, hvordan magtforholdet kan risikere at ende i vanskeligheder, når læreren tager klassen med på museum. Hvor læreren i klasselokalet er vant til at have en ledende rolle, står læreren i dag ofte i en uvant situation, når klassen mødes med videnskaberter på det givende område. Dette kan man med den britiske sociolog Anthony Giddens³¹ optik, se som et resultat af specialiseringen i samfundet. Iflg. Anthony Giddens udlejringsteori, er mange vidensfunktioner, som i dette tilfælde museer, i dag blevet professionaliseret og institutionaliseret.

Det må derfor ses som en vigtig del af forløbet, at læreren finder sin rette rolle i undervisningen på museet, så eleverne kan forstå sammenhængen mellem undervisningen på museet og tilbage på skolen. Læreren og omviseren bør samarbejde og supplere hinanden gennem omvisningen, således at eleverne både ser muligheden for at inddrage en ekspert i et givent emne, og samtidig stadig ser læreren som værende læreren.

³⁰ MONA 2007

³¹ Jerlang 2009, s.183-197

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

4) Didaktisk profil

I den didaktiske profil analyseres planlægnings- og evalueringsfunktionen. Planlægningen for hele forløbet, var begrænset på grund af den manglende konkrete lærervejledning, samt det faktum at jeg fremlagde mit forløb som et testforløb. Kirsten Møller ser planlægningsfasen som et vigtigt element i hele forløbet. Dette gælder både gennem samarbejde med museumsomviseren, men også med inddragelse af eleverne. Ved at eleverne deltager i planlægningen, lige fra transport til opførsel på museet, vil de kunne opleve et medejerskab, som vil kunne påvirke motivationen for forløbet. Dette område ser jeg som noget der bør beskrives i lærevejledningen, for at sikre at læreren tænker eleverne og omviseren med i planlægningsfasen.

Evalueringsformen for forløbet var tiltænkt som en billedsamtale gennem elevfremlæggelser. Intentionen for denne fremlæggelsesform var at både lærer såvel som elev skulle blive opmærksom på forløbets proces og elevens egen udvikling fra start til slut.

På grund af manglende tid, blev fremlæggelser ikke aktuelt ved skole A. Evalueringen endte i stedet ud med at blive en hurtig gennemgang af elevernes billeder. Jeg fik et indtryk af at eleverne ikke havde lært det som var et af målene for forløbet, nemlig at forstå udtryksformerne fra kunstperioden Det moderne gennembrud. Deres produktioner af det gode liv, blev tegninger af is, fodbold og lign. Dette er der i og for sig intet galt i, hvis det er hvad det gode liv repræsenterer for dem. Men havde der været mere tid til forløbet på skolen, samt bedre forberedelse af min egen billedsamtale kunne elevernes udbytte måske have været rettet mod forståelsen af kunstperiodens udtryksformer og visuelle stemningsudtryk. Denne episode fik mig til at undersøge hvilke evalueringsmetoder der findes inden for museumsdidaktikken. I tidsskriftet, Unge Pædagoger nr. 1 fra 2011, gives der i artiklen *Hvordan kan man evaluere udbyttet af museumsbesøg*, forslag til forskellige evalueringsformer. Jeg finder Personal Meaning Mapping (PMM) metoden interessant, da denne model tager udgangspunkt i en konstruktivistisk tænkning med fokus på at måle læring. I de sidste to testforløb (skole C) valgte jeg at anvende en evalueringsmetode der til dels kan minde om PMM. Dette var gennem spørgsmål om hvad eleverne forventede og forestillede sig de skulle møde gennem omvisningen i Det moderne gennembrud. Ved forløbets afslutning, gentog jeg

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

samme procedure, hvor jeg her spurgte eleverne, hvordan de ville karakterisere Det moderne gennembrud.

Evaluering af undervisningsforløb i 2. og 4. klasse – Skole C	
- Hvad forventer I og forestiller I jer at I skal møde gennem omvisningen i det moderne gennembrud?	- Hvad er det moderne gennembrud? Hvad skete der, og hvordan forstår i denne periode?
<ul style="list-style-type: none"> • "Nye ting" • "Noget fra gamle dage" • "Forfattere" • "Måske ting som også er moderne i dag" • "Måske noget med en mark" • "Noget der ligner noget man skal forestille sig" 	<ul style="list-style-type: none"> • "At malerne selv måtte bestemme hvad de ville male" • "At malerne fortalte noget i billedet – lidt ligesom en avis" • "Man begyndte at lave billederne rigtige, altså viste det som det var" • "Vi bruger i dag kamera, men de brugte bare deres hånd" • "Mennesker så ikke ud til at have det godt" • "Hårdtarbejdende mennesker"

Som det ses i ovenstående figur, har eleverne fået en bedre forståelse for kunstperioden efter omvisningen. Det kunne dog være interessant at have arbejdet mere i dybden med evalueringen, således at eleverne også blev bekendte med nye fagbegreber inden for området, samt muligheden for at udtrykke egne erfaringsdannelser i forløbet.

PMM metoden har 2 trin som netop uddyber min anvendte evalueringsform. Ved det første trin evaluerer man elevernes eksisterende erfaringer og forudsætninger. Eleverne får tildelt et ark, hvorpå der i dette tilfælde kunne stå "Det moderne gennembrud". Herpå skriver de ord, idéer, billeder og tanker, som falder dem ind, når de tænker på Det moderne gennembrud. Det som eleverne skriver ned på deres ark, bruges efterfølgende som udgangspunkt til et åbent interview, hvor eleverne bliver bedt om at forklare hvorfor de skrev de ord, som de gjorde. Intervieweren skal på arket notere, hvad den pågældende elev svarer. Dette skrives med en

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Lærerruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

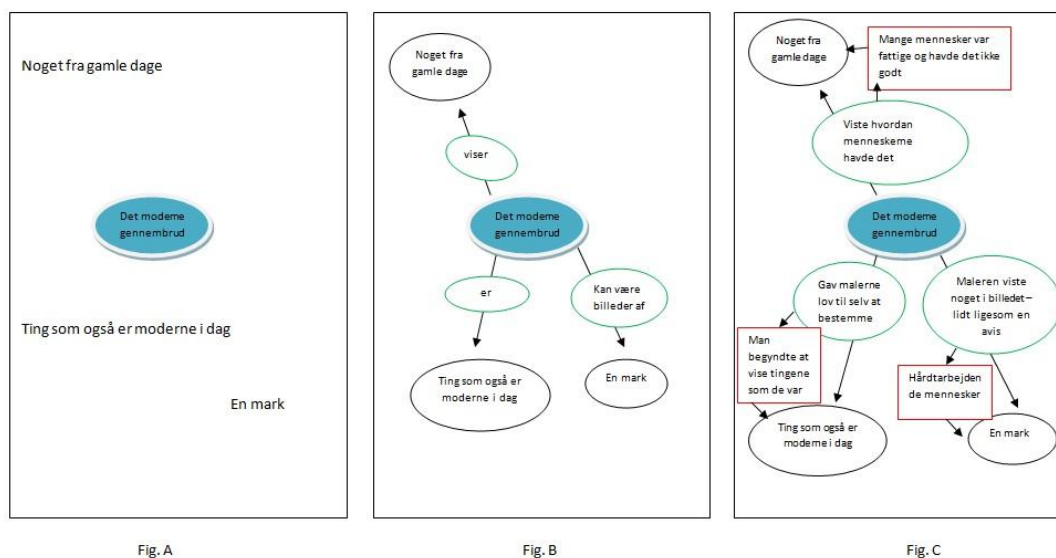
anden farve, for at man kan skelne mellem elevens spontane respons og den respons der blev udledt af det åbne interview.

Andet trin i PMM foregår efter forløbet, hvor eleverne igen bliver bedt om at notere på et ark, hvad de associerer med Det moderne gennembrud. Dette efterfølges af samme type interview med samme spørgeteknik. PMM udleder to ark, som man foretager en dataanalyse ud fra.

Elevernes udbytte af forløbet vil kunne vurderes i fire dimensioner. Omfang, bredde, dybde og beherskelse.

Omfanget af elevens udbytte vurderes ved at man sammenligner antallet af ord fra første ark til andet ark. Bredden af elevens udbytte vurderes ved at man sammenligner hvor mange kategorier eleven benyttede sig af i de to tilfælde. Ordene inddeles i konceptuelle kategorier, hvilket i dette tilfælde kunne være udtryksformer og samfundsforhold, som begge er områder at eleverne forholder sig til i deres evaluering.

Her gives et eksempel på hvordan en PMM metode kunne have udformet sig, hvis jeg havde anvendt metoden i forløbets evaluering.

Dybden af elevens udbytte evalueres ved at se på, hvor detaljeret og komplekst indholdet i kategorierne er. Nævnes "en mark" som et enkeltstående eksempel på, hvad der er at finde i Det moderne gennembruds kunstperiode? eller er det uddybet med detaljer som i fig. C, hvor eleverne nu har erfaret billeder af hårdtarbejdende mennesker i marken? Hvis eleven har

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

formålet at uddybe fra første ark til andet, vil der ses en forøget forståelse. Dybden vurderes på en skala fra 1-4, hvor 1 er ingen uddybning og 4 er udførlig uddybning.

Til slut kan elevernes beherskelse af Det moderne gennembrud vurderes ved at sammenligne de to ark på et overordnet niveau. Her kigges der på om eleven anvender flere fagtermer og om eleven har fået et mere nuanceret syn på emnet i forhold til inden forløbet start. Graden af beherskelse vurderes på en skala fra 1-4, hvor 1 er novice og 4 er mester.

Denne evalueringsform finder jeg interessant i forhold til at kunne vurdere elevernes faglige udbytte af hele forløbet. Dog er dette en evalueringsform jeg ikke selv kunne anvende i mit testforløb, da det ville kræve meget tid at skulle gennemgå denne evalueringsform med hver enkelt elev. Tid som klassen ikke havde mulighed for at afsætte til mit forløb.

Et forslag til redidaktisering af læremidlets evalueringsform, kunne være at anvende PMM, og introducerer eleverne til fremgangsmåden og lade dem være aktive deltagere i evalueringsprocessen, således at de selv får rollen som interviewer overfor hinanden. Dette vil dog kræve at læreren påtager sig rollen som instruktør til at formidle fremgangsmåden, samt rollen som kunstneren der er forberedt på provokerende overraskelser og formår at vurdere hvad hver interviewgruppe har behov for af støtte for at kunne gennemføre evalueringsmetoden.

Museet som læringsrum – opsamling af analyse

Som tidligere nævnt, vurderer jeg at læremidlet kræver en udførlig lærevejledning, således at læreren kan sætte sig ind i formålet med museumsforløbet. Samtidig vurderer jeg også at der udover de forskellige undervisningsmaterialer, bør udarbejdes en form for *værktøjskasse* med forskellige arbejdsmetoder og emner, som læreren kan finde inspiration i, hvis materialet ikke vurderes passende i forhold til klassens læseplan eller elevernes forudsætninger.

På samme måde, som vi har visioner om at skabe nogle kreativt tænkende og innovative unge mennesker, bør lærere også kunne praktisere hvad de prædiker. Derfor bør læreren være åben over for de mange muligheder der ligger i museet som læringsrum.

For at læreren kan inddrage eleverne i planlægningen af forløbet, må læreren have mulighed for at kunne redidaktisere undervisningsmaterialet således at det passer til den enkelte klasse, som hun må antages at kende bedre end omviseren og museet gør. Det må derfor komme til klart udtryk, at undervisningsmaterialet både kan anvendes præcist som det er, eller blot stå som inspirationskilde til andre spændende forløb.

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

At formidle billedkunst gennem kunstmuseets udstillinger berører både den verbalt-teoretiske og kreativt-praktiske side af samme emne. Det verbale er vigtigt, fordi det udvider elevernes sproglige kompetencer ved bl.a. at lære dem nye fagterminologier og udvider samtidig deres formulerings- og kommunikationsevner inden for det givende emne. Derudover lader et sådan undervisningsforløb også eleverne komme i berøring med den visuelle virkelighed, der må ses som vigtigt i forhold til billedets magt og position i hverdagslivet i dag. Netop derfor må et undervisningsmateriale bære præg af en åben og dialogisk billedsamtale, der støtter elevernes kundskaber og færdigheder inden for både sproglige og visuelle udtryksmuligheder.

Eleverne skal gennem et museumsdidaktisk forløb lære kunsten at kende som en del af samfundets kultur, men samtidig også lære at forstå, at man må forholde sig personligt til hvert eneste kunstværk. Dette vil iflg. Kirsten Møller, føre til en bedre livsforståelse og stor glæde. Kunsten vil blive en væsentlig dimension i deres liv.

Som lærer vil det ofte ligge lige til højrebænet at anvende de temaer som er beskrevet i grundbøger og andre undervisningsmidler. Men udover disse bøger, må læreren være åben overfor de mange andre muligheder der kan ligge i lokalsamfundet. Kirsten Møller kommer med flg. forslag til valg af temaer, som tilgodeser flere af livets større aspekter (Møller og Munk 2002, s. 22).

- En historisk periode (guldalderen)
- Personskildring (cobramalerne)
- Et filosofisk emne (livets afslutning)
- En teknik (grafik)
- Et hverdagsforhold (familien)
- Et biologisk emne (hav og søfugle)

Hun tilføjer til ovenstående, at de emner, der optager eleverne, eller som er af stor aktuel betydning i samfundet, er de bedste udgangspunkter for valg af tema. På samme måde som Klafki taler for de epoketyperiske nøgleproblemer, som bør indgå i lærerens didaktiske overvejelser, finder jeg Kirstens Møllers forslag inspirerende til udarbejdelsen af Fyns Kunstmuseums undervisningsmateriale samt en værktøjskasse til inspiration. I Ziehes optik vil dette kunne beskrives som den gode anderledeshed.

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Netop med tanke på Ziehes beskrivelse af ungdomskulturen, finder jeg det væsentligt at et undervisningsmateriale fra museet netop bliver tilpas vedrørende og fremmed, i og med at museets kan være svært for eleverne at forholde sig til.

En undervisning på museet indbyder til et arbejde med at kunne være i stand til at se at noget er anderledes. Undervisningsmaterialet for Fyns Kunstmuseum er dog blot en brøkdel af de mange muligheder jeg ser der er for at skabe større autencitet i billedkunstundervisningen.

Undervisningsmaterialet er udarbejdet i forhold til bestemte trinmål for 3.-5. klasse. Dette valgte jeg at gøre fordi det var hvad Fyns Kunstmuseum konkret bad om. Jeg vurderer dog, at undervisningsmaterialet ikke nødvendigvis behøves at tage udgangspunkt i konkrete trinmål, for at skolerne vil finde det mere brugbar. Lærerne som kontaktede mig med henblik på at afprøve mit materiale, gav ikke udtryk for interesse for de angivene trinmål. Deres største interesse var at få eleverne med på museet og at de fik et undervisningsforløb, der var relevant for eleverne. Jeg vil derfor mene at et undervisningsmateriale bør have bestemte læringsmål opstillet, men at det må være op til læreren at tilrettelægge og anvende materialet således at det bliver relevant for netop de elever, som hun har i sin klasse.

Det er nødvendigt at eleverne aktiveres med og omkring det didaktiske læremiddel således at det støtter både mål og arbejdsformer. Omvisningens dialog og flerstemmighed er i dette tilfælde essentielt for at kunne skabe en nysgerrighed omkring værkerne og temaet. Eleverne kan undres og stille nye spørgsmål til omviseren mens de bevæger sig rundt på museet. Elevernes opfattelse af museumsforløbet har været gennemgående positiv. De har nydt en dag ud af klasselokalet, og de fandt det spændende at arbejde med museets værker på en anderledes måde, end blot at skulle kigge på dem. Lærerne fra både skole A og C, forklarede i en mail, efter endt forløb, at der som altid, var nogle drenge der til tider fandt forløbet kedeligt og brød sig ikke om at skulle tegne/male noget bestemt. Her igen, og afslutningsvis, vil jeg pointere vigtigheden i den dialogbaserede undervisning. Gennem flerstemmighed, hvor eleverne ikke blot svarer, men også får mulighed for at præge samtalen og undervisningsforløbet, vil man kunne have nemmere ved at opretholde motivationen blandt alle elever. Det ønskelige museumsforløb vil altså godt kunne indeholde undervisningsmaterialer som dette didaktiske læremiddel, hvis blot der fokuseres på dialogisk samspil, planlægning samt livsnære og relevante opgaveformer. (se bilag 4 for redidaktiseret undervisningsmateriale).

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Lærerruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Kritik og konstruktive løsningsforslag

At skulle vurdere hvordan museet kan styrkes som læringsrum har jeg fundet udfordrende. Museet gav mig på forhånd en opgave om at udarbejde et konkret undervisningsmateriale, som de mente kunne øge interessen og samarbejdet med skolerne. Dette har gjort at mit fokus har været indsnævret til kun at arbejde med et undervisningsmateriale som løsningsforslag.

Hele processen omkring udvikling og afprøvning af et undervisningsmateriale var et område, som jeg som lærestuderende ikke tidligere har beskæftiget mig meget med. Der var mange aspekter, der udover den lærefaglige del, skulle tænkes ind. Dette har bl.a. været markedsføringen af mit "produkt", og kontakten og koordinering med de forskellige billedkunstlærere.

Som tidligere nævnt, under afsnittet omkring dataindsamling, var min survey ikke dybdegående nok, i forhold til at få svar fra læreren vedr. deres interesse for brugen af et undervisningsmateriale. Ydermere manglede der spørgsmål til, hvad lærerne ellers mente, kunne gøre et museumsbesøg relevant for netop dem.

Testforløbet af det første udkast til et undervisningsmateriale, var ikke struktureret hensigtsmæssigt, da jeg selv og en medstuderende endte ud med at stå for undervisningen af de forskellige klasser og derved fik svært ved at observere forløbene i dybden.

Olga Dysthe forklarer i bogen dialogbaseret undervisning (Dysthe, Bernhardt og Esbjørn 2012, 189), at hovedudfordringen i dialogbaseret undervisning på museer først og fremmest hænger sammen med at eleverne for omviseren er nye hver gang. Det er derfor en kunst og et pædagogisk håndværk, at kunne skabe en god og konstruktiv dialog med ukendte elever. Det samme så jeg gøre sig gældende for mig, da jeg stod i undervisningssituationen med de forskellige klasser.

Jeg kendte ikke eleverne og deres forskellige kompetenceniveauer. Jeg vidste ikke hvad klassens årsplan indeholdt, og hvordan eleverne i klassen agerede både i og udenfor skolens faste rammer. Her mener jeg, at jeg burde have lagt større vægt på kommunikationen med læreren forud for testforløbet, og bedt dem om at stå for undervisningen, efter at have vejledt dem i formålet og målet for undervisningsmaterialet.

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Eftersom dialog og samtalebaseret undervisning netop har været min intention for undervisningsforløbet, burde jeg også have praktiseret dette ved mødet med lærerne inden testforløbet.

Min analyse af undervisningsmaterialet som et didaktisk læremiddel, har været en kompleks opgave. En læremiddelanalyse er tiltænkt læreren forud for anvendelse, og er afhængig af hvordan læreren vælger at didaktisere læremidlet, samt hvilke intentioner hun har for elevernes oplevelse af forløbet. Det har derfor været svært at foretage en ordinær brugbarhedsvurdering, eftersom lærerne forholdte sig som passive tilskuere i alle forløb. Min brugbarhedsvurdering har jeg derfor valgt, at udarbejde ud fra min egen rolle som både underviser og producent af læremidlet.

At skulle evaluere på et undervisningsforløb der både vedrører faglighed og æstetiske læreprocesser, kan være udfordrende. Da skolerne havde en vis tidsbegrænsning på forløbet, var det svært at evaluere på elevernes udbytte.

Personal Meaning Mapping metoden, kunne have været interessant at have haft i spil i sin fulde version, i forhold til at vurdere elevernes faglige udbytte. De æstetiske læreprocesser, er derimod et mere abstrakt område, som jeg fandt vanskeligt at evaluere ud fra et enkeltstående undervisningsforløb med elever jeg aldrig havde mødt før, og muligvis aldrig skal møde igen.

I fig. Kristian Pedersen, må vi forsøge at *"beskrive, forstå og forklare relationen mellem de lærende og læremidlerne i en teori om, hvad æstetisk læreprocesser er"* (Pedersen og Horh 1996, s. 88). Den æstetiske dannelse i billedkunstoffaget handler for ham, om en sansekundskab, der tilegnes gennem billedsprog og tilegnelsen af billedkundskab. Noget som jeg vurderer, skal ske i alle billedkunstitimerne og derfor noget som læreren løbende bør evaluere på. Dette bør være et område der i undervisningsmaterialet gives redskaber og klare informationer om gennem en udførlig lærevejledning.

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Konklusion

Man kan ikke komme uden om at Fyns Kunstmuseum og museer generelt, er i besiddelse af indholdsmæssige store læringspotentialer.

Et spændende og relevant opgavesæt, der bidrager til det gode læringsrum på museet kan dog ikke stå alene i forhold til at styrke museet som læringsrum og samtidig skabe en undervisning, der står mål med dannelsesidealet for den danske folkeskole.

Undervisningsmaterialet skal anvendes som et didaktisk læremiddel i et undervisningsforløb, hvor der skal være plads til at eleverne kan gennemgå den æstetiske læreproces og samtidig udvikle kundskaber og færdigheder inden for billedkunsthedens virksomhedsformer. Indholdet i undervisningsmaterialet skal være et miks af den gode anderledeshed og det virkelighedsnære for eleven.

Men alt dette er ikke meget værd, hvis man som lærer ikke sørger for at støtte eleverne gennem hele forløbet og åbner op for den dialogbaserede undervisning, med fokus på flerstemmighed. Som lærer må man forholde sig til at eleverne tages ud af klasseværelset, men at de ikke tages ud af læringsituationen. Læreren må bevare sin rolle som lærer, selvom der inddrages en vidensekspert inden for det valgte område. Det kræver fra læreren en besiddelse af positive tilgange, samt engagement i forhold til planlægningen og gennemførelse af forløbet.

Fyns Kunstmuseum må som læringsrum sørge for, at stille en klar lærervejledning til rådighed, hvori læreren kan finde tydelige læringsmål for forløbene, samt vejledning til den dialogbaserede undervisning, der fremmer den æstetiske læreproces.

Det må samtidig ses som et ansvar fra både omviser og lærerens side, at der på museet skabes en dialogbaseret undervisning med fokus på flerstemmighed. Og det må efterfølgende på skolen, være lærerens opgave alene at følge op på denne undervisningsform, for således at skabe et forløb der vækker elevernes interesse og engagement.

Ved at eleverne inddrages i både planlægningen og samtalerne omkring forløbets temaer, vil den æstetiske oplevelse i et langt større omfang støttes.

I forhold til billedkunsthedens fælles mål, vil museumssamarbejdet styrke elevernes tilegnelse af kulturelle færdigheder i form af det faglige indhold. Derudover vil arbejdsmetoderne bevirke at eleverne styrker de verbale og billedsproglige udtryksformer, der netop iflg. Kristian

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Pedersen, er med til at støtte den æstetiske og almene dannelse, som billedkunstoffaget rummer rig mulighed for.

Samarbejde og engagement blandt de implicerede aktører, og enighed om indhold, mål og formål for museumsforløbet, må altså være den bærende kraft, hvis elevernes udbytte skal kunne kvalitetssikres. Ydermere vurderer jeg, ligesom Gertrud og en del af billedkunstlærerne forespørger, at der bør oprettes et interaktivt netværk, hvor der er mulighed for sparring, samarbejde og idé-generering inden for museumsundervisning i billedkunstoffaget. Jo mere tilgængeligt både erfaringskendskab og indhold er for lærerne, jo større chancer vurderer jeg der er, for at de vil anvende museerne som en del af billedkunstundervisningen.

Det konkrete materiale, som jeg har udarbejdet gør at første skridt er taget for læreren og allerede med det, er museet kommet tættere på målet om et stærkere samarbejde med skolerne. Som lærer må man være lige så nytænkende som vi ønsker vores elever skal blive. Vi må altså turde give os selv og eleverne et skub ud i nye læringssituationer. Det kreative skub – til dannelse og innovation.

Perspektivering

Gennem denne opgave har jeg belyst hvor stor en rolle billedkunstoffaget spiller i forhold til skolens mål. Samtidig har jeg vidst hvordan et didaktisk læremiddel kan være med til at styrke museet som læringsrum.

Det kan dog undre mig, at der fra regeringens side ikke afsættes mere støtte til de kulturelle institutioner rundt omkring i landet, således at alle skoler har mulighed for at besøge museerne og at der samtidig ikke ydes en større indsats for at styrke elevernes udbytte af de mange forskellige læringsrum, der er uden for skolen.

Kulturstyrelsen uddeler årligt en pengesum til de projekter der vurderes at være relevante for den danske kulturarv og formidling af denne. Projekterne løber oftest i en periode af få år, som eks. Projekt Learning Museum, der i år drager mod enden efter en 3-årig periode. Men hvad sker der efter sådanne projekter afsluttes? Starter der et lignende projekt op i den anden ende af landet, eller kommer der helt nye idéer på tegnebrættet? Uanset hvad, vil den økonomiske og tidsmæssige udfordring ikke ændre sig for skolerne, medmindre der kommer flere billedkunsthimer på skoleskemaet og flere penge i kassen til transport. Og hvad med de skoler,

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

der bor så langt væk, at hverken tid eller økonomi vil kunne sende dem i retning af et museum? Og hvordan arbejdes der videre med at styrke elevernes udbytte af museumsbesøgene?

Personligt, finder jeg det oplagt at drage nytte af Learning Museums erfaringsdannelser, og skabe nye projekter der kan videreføre intentionen om at anvende museer som læringsrum. Kunne man eksempelvis forestille sig at Kulturstyrelsens næste projekt, som de vil yde støtte til, er en digitaliseret museumsomvisning, der gennem videokonference bliver vist for eleverne på de skoler, der af geografiske årsager ikke kan komme til museet? Kunne lærere ansættes gennem museerne til at supervisere billedkunstlærerne i museernes undervisningsmateriale, således at eleverne stadig ville kunne arbejde *med* museet, selvom de ikke fysisk vil være *på* museet?

Jeg ser mange idéer til forskellige læremiddeltyper, der kan understøtte museet som læringsrum og samtidig støtte eleverne i at opnå både kundskaber og færdigheder inden for billedkunstoffaget. Kulturminister Marianne Jelved har netop givet sit udspil til den kommende folkeskolereform (Politiken 16.03.2013). De omtalte aktivitetstimer, der i øjeblikket er på tegnebrættet til den nye reform, mener Jelved skal bruges i samarbejde med lokalområdets kultur- og idrætsorganisationer. Eleverne skal have mulighed for at udfordres og dannes i aktivitets-timerne, og stimuleres både fysisk og kreativt. Jeg mener at der i denne sammenhæng vil være behov for nogle værktøjer til lærerne således at de kan skabe den relevante undervisning og samtidig også kunne evaluere og kvalitetssikre elevernes oplevelse, erfaring og forståelse.

På Læreruddannelsen på Fyn har jeg i studieåret 2012/13 deltaget i et modul kaldet Læremiddeldesign og Entreprenørskab. Her har jeg i en studiegruppe skabt idéen til en app til tablets, der har til formål at indsamle dokumentation, netop på museer der anvendes som læringsrum. App'en giver eleverne mulighed for via lyd, tekst, foto og video at indsamle de umiddelbare og direkte erfaringer, som eleverne *gør* sig i den æstetiske læreproces.

Dokumentationsindsamlingen vil via app'en uploades på en server, og vil efterfølgende kunne anvendes til videre refleksion tilbage på skolen og netop være med til at skabe en helhed omkring et undervisningsforløb i kulturen uden for skolens faste rammer.

Vi bliver fra regeringens side bedt om at skabe en virkelighedsnær undervisning - også i billedkunstoffaget. Vi bliver bedt om at forholde os til de epoketyperiske nøgleproblemer i livet og

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

samfundet generelt. Vi skal støtte eleverne i deres dannelsesproces, og der er nu også fokus på at skabe innovative, kreative og entreprenante borgere. Så er navnet *billedkunst* stadig dækkende for dette fag? Burde vi i stedet kalde faget for *kunst og kultur*? Billedet er jo netop blevet en så stor del af kulturen, og kulturen er blevet en så stor del af hvad der påvirker elevernes dannelsesproces. *Kunst og Kultur* mener jeg netop vil kunne dække de mange områder eleverne skal arbejde med for at kunne blive dannet som selvstændige, kreative, innovative og entreprenante medborgere i nutidens samfund.

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Litteraturliste

Bøger:

- Christensen, Knud Erik, & Marxen, Henrik: *Billedkunst i skolen – Lærerens grundbog til indskoling*. Meloni, 2012
- Dorf, Hans: *Den samfundsorienterede Dewey* i Madsen, Claus og Munch, Per: Med Dewey i mente. Klim, 2008
- Dysthe, Olga m.fl.: *Dialogbaseret undervisning – museet som læringsrum*. Skoletjenesten, 2012
- Jank, W og Meyer, H: *Didaktiske modeller*. Gyldendals lærerbibliotek, 2006
- Jerlang, Espen: *Sociologiske tænkere*. Gyldendal, 2009
- Kristensen, Hans Jørgen: *Pædagogisk filosofi; Hvad er det skolen skal?* i Kristensen, Hans Jørgen og Fibæk Laursen, Per: Gyldendals pædagogik håndbog – otte tilgange til pædagogik. Gyldendal, 2011
- Munk, Jens Peter og Møller, Kirsten: *Jeg har et museum*. Forfatterne og Dansk lærerforening, 2002.
- Pedersen, Kristian: *Virksomhedsformer i tegning (1937-58), Formning (1958-91) og Billedkunst (1991)* i Schnack, Karsten: *Didaktiske Studier, Læseplansstudier 1. Bind 11*. DLH, 1994
- Pedersen, Kristian og Høhr, Hansjörg: *Perspektiver på æstetiske læreprocesser*, Dansk lærerforening, 1996
- Schnack, Karsten: *Dannelsesbegrebet i skolen* i Kristensen, Hans Jørgen og Fibæk Laursen, Per: Gyldendals pædagogik håndbog – otte tilgange til pædagogik. Gyldendal, 2011
- Ziehe, Thomas: *Adieu til halvfjerdserne! De unge og skolen under den anden modernisering* i Bjergard, Jens: *Pædagogik – en grundbog til et fag*. H. Reitzels forlag 1998

Artikler (tidsskrifter og internetsider)

- Carboni, Maj: *En nation af billedblinde? Billedkunst som uddannelses- og dannelsesfag*. Resumé af en konference i Fællessalen på Christiansborg d. 21. april 2010,

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

http://www.billedkultur.dk/2010_konference/presse/pdf/Christiansborgkonf-resume.pdf Lokaliseret 19.03.2013

- Dysthe, Olga: Museernes særlige læringspotentiale i et dialogisk og flerstemmigt perspektiv. I: *Unge Pædagoger*, 2011 nr. 1
- Hyllested, Trine: Skal skolen på museum? I: *Politikken*, 15.08.2011
- Hyllested, Trine: Kan uformelle læremiljøer bruges som læremidler i naturfag? I: *Unge Pædagoger*, 2011 nr. 4
- Hyllested, Trine: Når skolen tages ud af skolen. I: *MONA*, 2007-4
<http://www.ind.ku.dk/mona/2007/mona-2007-4-naarskolentages.pdf> Lokaliseret 19.03.2013
- Illeris, Helene: Fra klassisk dannelse til visuel kultur – historisk og aktuelle strømninger i skandinavisk billedpædagogik. I: *Billedpædagogisk Tidsskrift* nr. 1, 2005.
- Lund, Kenneth og Stig, Jakob: Marianne Jelved – foreningslivet skal ind i folkeskolen. I: *Politiken*, 16.03.2013
<http://politiken.dk/kultur/ECE1923607/marianne-jelved-foreningslivet-skal-ind-i-folkeskolen/> Lokaliseret 19.03.2013
- Mortensen, Marianne og Quistgaard, Nanna: Hvordan kan man evaluere udbyttet af museumsbesøg? I: *Unge Pædagoger*, 2011 nr. 1
- Rørbæk, Maria: Thomas Ziehe om ungdomskultur. I: *Socialpædagogen* 08.04.2005
- Seligmann, Tine: Museer som Læringsrum. I: *Danske Museer*, nr. 2, april 2012

Publikationer:

Kulturarvstyrelsen: *Museernes Læringspotentiale*, Publikationsarkiv. 03.11.2009

http://www.kulturstyrelsen.dk/fileadmin/user_upload/kulturarv/publikationer/emneopdelt/museer/Museernes_laeringspotentialer.pdf Lokaliseret 19.03.2013

Kulturarvstyrelsen: *God Praksis*, Publikationsarkiv. 19.09.2012

http://www.kulturarv.dk/fileadmin/user_upload/kulturarv/publikationer/emneopdelt/museer/God_praksis.pdf Lokaliseret 19.03.2013

Undervisningsministeriet: *Gør en god skole bedre – et fagligt løft af folkeskolen*. 04.12.2012

<http://uvm.dk/~UVM-DK/Content/News/Udd/Folke/2012/Dec/121204-Goer-en-god-skole-bedre-et-fagligt-loeft-af-folkeskolen> Lokaliseret 19.03.2013

Det kreative skub – til dannelse og innovation

Samarbejde mellem skoler og museer

Professionsbachelor projekt. Læreruddannelsen på Fyn, University College Lillebælt

Lonnie Louisa Dyrbjerg Warren – 21109081

Skoletjenesten på Sjælland & Museet for Samtidskunst: *Nøddeknækkere til samtidskunst*, 2008

<http://samtidskunst.dk/wp-content/uploads/2010/10/Pdf-version-af-N%C3%B8ddek%C3%A6kkere.pdf> Lokaliseret 23.03.2013

Forelæsninger:

Goldschmidt, Lars: *Børn, Danmarks råstof nr. 1.*, Danskernes Akademi DR2, 31.01.2013.

<http://www.dr.dk/tv/se/boern/boern-danmarks-rastof-nr-1#!/06:02> (Udgået fra webarkiv)